

Нехай залежності обсягів закупівлі сировини від цін еластичні і мають лінійний характер: $B(x_c) + E(y_c) = C$ – для вітчизняних виробників; $E(y_c) = E - \beta y_c$ – для іноземних виробників [1, с. 150]:

$$B(x_c) + E(y_c) = C, \quad (1.11)$$

тобто вся сировина C має бути продана.

Часто вітчизняний виробник потребує дотації, тобто для нього ціна сировини $x = (1+r)x_c$ дуже висока (завдяки перекупникам) і в подальшому призводить до припинення виробництва. В основному дуже часто замість даної ціни можливе використання механізму дотації [1, с. 150]:

$$x = \frac{(1+r)x_c}{1+g}, \quad (1.12)$$

де g – коефіцієнт дотації.

Тоді згідно з (1.11) маємо балансове рівняння [1, с. 150]:

$$B\left(\frac{(1+g)x}{1+r}\right) + E\left(\frac{Y}{(1+q)(1+M)}\right) = C \quad (1.13)$$

або

$$B_0 - \frac{a(1+g)x}{1+r} + E_0 - \frac{\beta Y}{(1+q)(1+M)} = C. \quad (1.14)$$

Дане рівняння визначає співвідношення між невідомими цінами.

Якщо ціна експортної сировини встановлюється раніше, можна підрахувати необхідні дотації. Тобто дотація вітчизняному товаровиробнику зменшується за рахунок підвищення ціни експортної сировини. Дану модель можна також використати для правильного визначення ставки мита.

Висновки

Побудована математична модель формування частки націнки на імпорту продукцію і дотації (в частках собівартості) дозволяє забезпечити конкурентоспроможність продукції вітчизняного виробника та зацікавленість його і імпортера в доставці необхідної кількості товару.

За моделями, що досліджувалися, слід сказати, що проведене модельні розрахунки показали, що побудована ро-

сійськими вченими лінійна двокритеріальна модель протекціонізму – захисту вітчизняного виробника, не тільки допомагає встановити науково – обґрунтовані величини націнки і дотації, але і виявляє причини виникаючих суперечностей в ціновій політиці держави. Тому необхідно при розробці моделі для України використати досвід наших сусідів.

Але досліджувані моделі характеризують лише певні фактори, що впливають на захист вітчизняних товаровиробників.

У своїх подальших дослідженнях ми плануємо розробити систему оцінювання факторів які впливають на розвиток вітчизняного товаровиробника в нинішніх умовах та охарактеризуємо їх вплив на основний макроекономічний показник – ВВП.

Література

1. Алексеев Д.А., Алексеев А.А. Практичні моделі макроекономіки / Алексеев Д.А., Алексеев А.А. // Монографія. Издательство: Наукова думка. – 2007. – С. 267.
2. Власов М.П. Моделирование экономических процессов / М.П. Власов, П.Д. Шимко. – Ростов н/Д: Феникс, 2005. – 409, [1] с.: ил. – (Высшее образование).
3. Кармелюк Г. Економетричні моделі залежності валового внутрішнього продукту від роздрібного товарообороту / Ганна Кармелюк // Економічний аналіз. – 2010 рік. – Випуск №5. – С. 107–110.
4. Ковтунова О.М. Підхід до формування механізму управління захистом товаровиробників / О.М. Ковтунова // Держава і регіони. – 2007, №2. – С. 134.
5. Жак С.В. Модели защиты отечественного производства / С.В. Жак // Экономический вестник Ростовского государственного университета – 2003, том 1 – №1. – С. 23–28.
6. Василенко Ю., Шевцов О. Взаємопов'язана модель ринків олії та соняшнику. Ця публікація стала можливою завдяки підтримці Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) та Програми Розвитку Організації Об'єднаних Націй (UNDP) згідно Кооперативної угоди № 121–G–00–01–00004–00 та у рамках проекту ПРООН UKR/00/005 «Аграрна політика для людського розвитку». 2004 APHD. Київ, Україна – Листопад 2004 (№ 11). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.undp.org.ua/agro/pub/ua/P2004_01_113_04.pdf

В.В. ТОКАР,

к.е.н., Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

Інституційні основи інтеграційної політики України в посткризовий період

У статті досліджується інтеграційна політика України в посткризовий період. Представлені авторські пропозиції щодо врахування цивілізаційно-національних особливостей при формуванні напрямів і першочергових заходів інтеграційного спрямування.

В статье исследуется интеграционная политика Украины в посткризисный период. Представлены авторские предложения по учету цивилизационно-национальных особенностей при формировании направлений и первоочередных мер интеграционной направленности.

This article researches the Ukraine's post-crisis integration policy. The author's suggestions taking into consideration civilization-national specificity forming areas and top priority measures of integration are stated.

Постановка проблеми. Однією з важливих характеристик сучасного етапу розвитку світової економічної системи виступає панування потужних транснаціональних корпорацій, які за своїм фінансово-економічним потенціалом переважають більшість національних економік. Дана ситуація виступає важливим чинником актуалізації інтеграційних рухів, особливо серед країн периферії та напівпериферії (до яких належить Україна). Країни пострадянського простору, не зважаючи на наявність усіх передумов для ефективного соціально-економічного розвитку, залишаються на узбіччі інтеграційних процесів, закріплюючи свій статус аутсайдера та зменшуючи шанси на подолання розриву від провідних держав світу. Проблема полягає не лише у зовнішніх умовах функціонування, пояснення, як правило, у більшій мірі міститься в існуючих внутрішніх інституційних особливостях окремих країн.

Сумним прикладом у даному відношенні є Україна, для якої інтеграція є імперативом виживання та одночасно містить серйозні загрози втрати національної ідентичності та незалежності як такої. Так, за даними фонду «Демократичні ініціативи» та Київського інституту соціології, 16 млн. громадян хотіли б емігрувати, покинувши країну. Ураховуючи, що цей контингент – лише доросле працездатне населення, то виходить, що покинути країну хочуть більше половини тих, хто здатен з неї виїхати [1, с. 282]. Таким чином, відкриваючи кордони при поглибленні інтеграції, можна просто втратити практично повністю найбільш активну частину населення, яке, довго не замислюючись, емігрує з надією на краще майбутнє в інші держави. Враховуючи вищевказане, актуальною теоретичною проблемою є визначення інституційних засад та напрямів проведення інтеграції України до світового економічного простору з урахуванням забезпечення національних інтересів.

Визначення стратегії розвитку країни повинно відповідати її культурній і цивілізаційній ідентичності в глобальному контексті. На відміну від інших країн, які зайняли певне місце у світовому співтоваристві і намагаються лише змінити його, спираючись на власні національно-державні інтереси, Україна ще знаходиться в процесі пошуку власного шляху й в глобальний цивілізаційний простір, і глобальному цивілізаційному просторі. У вихорі перетворень важливо не втратити власну цивілізаційну ідентичність [2, с. 53], що виступає основою ефективності й послідовності інтеграційних зусиль.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питанню інтеграції України присвячена значна кількість наукових і навколо наукових публікацій. Протягом періоду незалежності спостерігається цікава еволюція «мейнстріму» української наукової думки: від відверто романтичних утопій про те, що «Захід нам допоможе» до закликів до того, що «ми нікому крім Росії непотрібні», тому потрібно повертатися до від-

новлення чогось на зразок СРСР, але на більш прагматичних, а не ідеологічних засадах.

Події сучасної світової фінансово-економічної кризи остаточно розвіяли будь-які ілюзії стосовно взаємодопомоги всередині ЄС. Коли відчутною стала загроза для країн «ядра» (Німеччина, Франція, Великобританія та Італія), то вони сконцентрувалися виключно на своїх проблемах, залишивши фактично без дієвої допомоги країни-члени останньої хвилі приєднання, так звану «периферію ЄС», у тому числі країни Балтії та Центрально-Східної Європи. Кожен сам за себе. Лише коли загроза минулася й розмови про другу та третю хвилю фінансово-економічної кризи залишилися надбаннями спекулянтів, почалася більш-менш плідна робота над створенням спільних інституційних засад протидії подібним явищам у майбутньому.

Російська поступова еволюція вбік авторитарної держави також не залишилася непоміченою навіть найбільшими прихильниками тісного об'єднання з Російською Федерацією. «Харківські домовленості» та підвищення цін на газ та комунальні послуги й відповідна інфляція дали зрозуміти, що «старший брат» не має наміру більше надавати Україні жодних субсидій усупереч власним національним інтересам. Виключно прагматична співпраця й геополітичні інтереси – ось головний підтекст розмови між Україною та Росією на сучасному етапі, відстоюванню національних інтересів не заважають продовження просування міфів про спільну історію та ментальність.

Серед останніх виважених і збалансованих публікацій необхідно зупинитися на тих, які пропонують третій шлях розвитку України, що пов'язаний із підвищенням стандартів життя та адаптацією ефективних інституцій не залежно від їх походження, якщо вони відповідають цивілізаційно-національним основам і пріоритетам розвитку. На думку В. Лебедевої, В. Тарасевича «необхідна одночасна українська експансія і до ЄС, і в СНД», навіть, якщо цей процес буде різношвидкісним [2, с. 58–59]. Дані автори наполягають на тому, що Україна має активно брати участь у створенні ефективних інтеграційних моделей, а не сліпо копіювати існуючі зразки; називають пріоритетом найближчого часу створення зон вільної торгівлі з ЄС і в межах СНД, перш за все з Росією, Казахстаном і Білоруссю, незважаючи на постійні розмови щодо цього на найвищому державному рівні «дорожньої карти» руху до зон вільної торгівлі у всіх подробицях поки ще не розроблено [2, с. 61]. Теза дослідників про те, що розробка й запровадження консенсусних, серединних, об'єднуючих інститутів виступає ключовою проблемою української держави й громадянського суспільства [2, с. 63–64], не викликає жодних сумнівів.

Ю. Павленко у своїх статтях цілком слушно зупиняється на внутрішніх глибинних основах української соціально-економічної системи, особливостях ментальності українського етносу, називаючи зокрема такі інваріанти [4, с. 204–205]: 1) відсутність здатності до консолідації навколо певного, легіт-

имізованого завдяки традиції або особистій харизмі лідера; внутрішнє не визнання «природного права» пануючого співтовариства (партійної номенклатури, фінансово-політичної олігархії тощо); 2) схильність пересічної маси народу до егалітарності на індивідуальних трудових основах за негативного, ворожого ставлення до крупної приватної власності й багатіїв – як до гнобителів, які неправдою заробили свої капітали й нелегітимно захопили ключові позиції у суспільстві; 3) різні цивілізаційні пріоритети й вектори спрямованості соціокультурних, ментально-ціннісно-мотиваційних інтенцій населення західних областей і решти України. Ефективність урахування вказаних та інших особливостей української дійсності визначатиме кінцевий успіх інтеграційної політики України в посткризовий період.

Незважаючи на наявність численних цікавих напрацювань з питань інтеграційної політики, на сьогодні відсутня як така українська модель інтеграції.

Метою статті є виявлення інституційних основ інтеграційної моделі України на основі цивілізаційно-національної специфіки.

Виклад основного матеріалу. Українська інтеграційна модель має розроблятися з урахуванням двох основних сценаріїв довгострокового розвитку людства: за абсолютного й довгострокового панування у світі Заходу на чолі зі США (що, зокрема, як реальну світову перспективу розглядає А. Зінов'єв і про що, як про вже досягнуту мету, пишуть Ф. Фукуяма та З. Бжезинський) або ж при подальшому посиленні у якості альтернативи й противаги йому найбільш потужних держав, які представляють традиційні цивілізації (перш за все Китай, потім Індія), чого не безпідставно бояться С. Хантінгтон та багато інших, які поділяють його погляди, західних учених і політиків [3, с. 259]. Перебіг фінансово-економічної кризи й посткризовий період указують на більшу ймовірність саме другого сценарію розвитку вже навіть у середньостроковій перспективі.

Розробка заходів інтеграційного спрямування має спиратися на цілком обґрунтовану аксіому про те, що «об'єднуватися з іншими народами на взаємовигідних умовах може лише об'єднаний народ» [2, с. 64]. Таким чином, напрями співпраці та конвергенції не повинні суперечити сподіванням різних регіонів України, які як відома часто-густо характеризуються різноспрямованими векторами зовнішньоекономічних і соціально-культурних очікувань. На сьогодні замість національної ідеї серед українців широко розповсюджене прагнення знайти країну для подальшої еміграції з України, при чому часто така думка виникає за існуючих умов неможливості реалізації навіть простого бажання виїхати до даної країни. Широко відомі факти про ставлення як до людини другого або навіть третього сорту при намаганні виїхати до країн ЄС, Північної Америки та деяких інших, тобто фактично до найбільш розвинених країн світу. Українські громадяни розглядаються в даних країнах як потенційні нелегальні іммігранти, які будуть відбирати у місцевих меш-

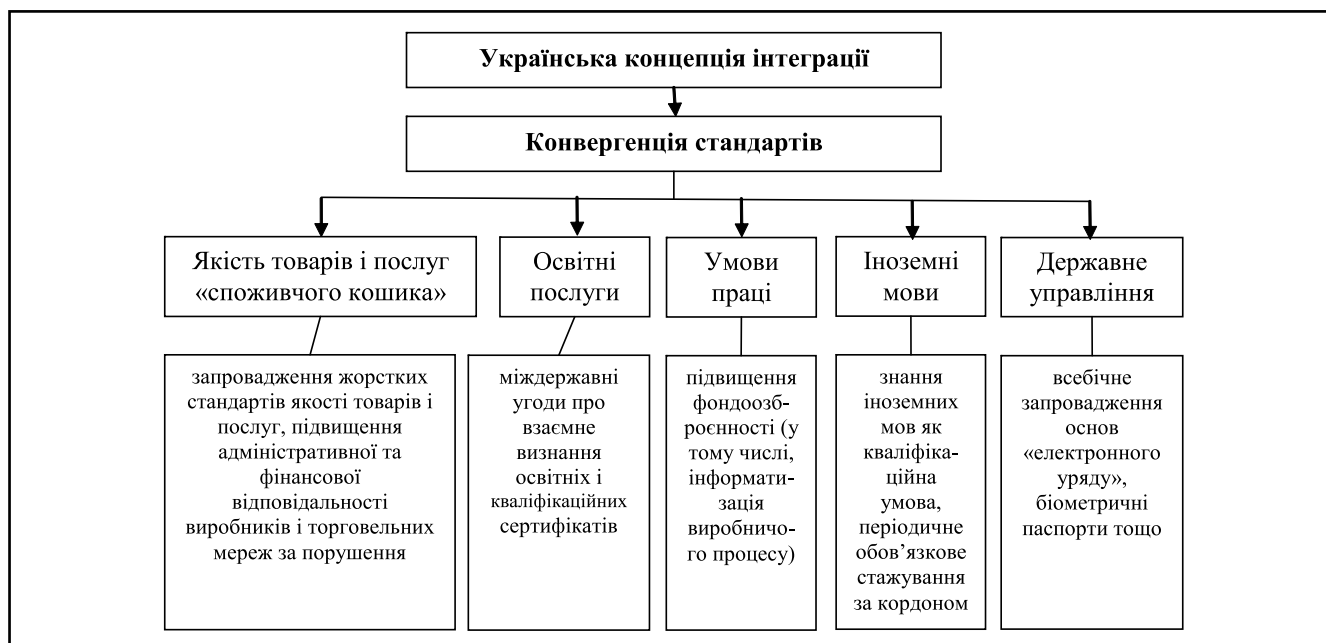
канців робочі місця, користуючись своєю працездатністю та готовністю працювати за тяжких умов і низької оплати праці. Подолання даних стереотипів є однією з передумов ефективної інтеграції до світового економічного простору.

Незважаючи на широко розрекламовані гасла українських можновладців про високий рівень освіти трудових ресурсів України, необхідно нарешті визнати давно відомий факт: українські дипломи вищих навчальних закладів не визнаються у країнах «золотого мільярда», так само як наукові степені й звання, які присуджуються в Україні. Крім того, якість освіти погіршилася протягом років незалежності та продовжує падати рівень освіченості та загальної підготовки випускників шкіл та професійно-технічних училищ. Відшкодування витрат держави на підготовку фахівців, які виїжджають на постійне місце проживання в інші країни не може розповсюджуватись на Україну через такі особливості: 1) значна частина осіб навчається за контрактом; 2) диплом не визнається в іншій країні – людина повинна тривалий час працювати не за фахом, підтверджуючи свій рівень підготовки та пристосовуючись до існуючих умов праці. Більш-менш сприятливою виглядає ситуація із сертифікатами про середню освіту, хоча й даний напрям підготовки все ще вимагає серйозних удосконалень, що стосуються визнання даного документа в приймаючій країні.

Слабкою ланкою інтеграції до загальноєвропейських структур та світових структур залишається знання іноземних мов. На сьогодні дана вимога є актуальною не лише для працівників з вищою освітою, а для робітничих спеціальностей, міліції, системи охорони здоров'я тощо. Дана проблема особливо загострюється та актуалізується при наближенні Євро-2012, коли, ймовірно, на Україну очікує випробування готовністю мереж для прийняття іноземних туристів, які часто володіють лише національними мовами (наприклад, англійською, німецькою, французькою тощо).

На користь розвіювання міфу про високу кваліфікацію українського персоналу можна навести фондоозброєність працівників. На сучасному етапі розвитку світової економічної системи першочергове значення мають людські здібності та особисті характеристики, проте інноваційні технології та техніка (про яку несправедливо набагато менше згадують у наукових публікаціях) все ще відіграють суттєву роль. Певні напрями надприбуткової діяльності (космічні технології, медичні операції особливої складності, надточне виробництво) взагалі неможливі за відсутності належного обладнання. Продовжити даний дискурс можна, згадавши про банальні інформатизацію та комп'ютеризацію освітнього (починаючи зі школи й завершуючи науковими інститутами) та виробничого процесу. Таким чином, вести мову про високу якість української робочої сили можна лише у відносному сенсі та в обмежених галузях, які ще не повністю втратили конкурентоспроможність.

Наступним напрямом, який потребує удосконалення у сенсі інтеграційної політики, виступає використання концепції «електронного уряду». Чомусь в Україні дана кон-

Концептуальні основи інтеграційної моделі України в контексті конвергенції стандартів

цепція сприйнята виключно в сенсі забезпечення чиновників офісною технікою, хоча основна ідея полягає у спрощенні взаємодії пересічних громадян із владою, зменшенні кількості персоналу, які зайняті функціями державного адміністрування, та мінімізації корупції. У даному контексті необхідно також пригадати систему паспортизації в Україні (як внутрішню, так і закордонну), яка донині не переведена на використання біометричних даних. Запровадження безвізового режиму з Україною з провідними країнами світу неможливо здійснити без виконання вимоги – підвищення ступеня захисту особистої інформації на основі використання біометричних даних.

На сьогодні єдиною сферою, в якій відчувається конвергенція, ціни на товари й послуги, які у своїй більшості перевищили середньоевропейські, в тому числі на нерухомість, продукти харчування, ліки, медичні послуги. Міф про те, що в Україні низька заробітна плата компенсується низькими цінами та відносно низькою вартістю споживчого кошика, давно не відповідає дійсності. Конвергенція цін на товари і послуги жодним чином не впливає на уподібнення стандартів якості. В Україні спостерігається парадоксальна та небезпечна тенденція: ціни зростають за погіршення якості товарів і послуг (яскравий приклад – комунальні послуги).

Внутрішнє реформування, яке спрямоване на конвергенцію стандартів (див. рис.) з найкращими світовими зразками, потребує підтримки більшості населення України, проте у випадку успішності їх проведення позитивні зміни бути відчутні пересічними громадянами та прискорить процес інтеграції до Спільного європейського простору. Як показують численні міждисциплінарні дослідження, на сьогодні для українців об'єднання з ЄС не є пріоритетною метою через суперечливість і тенденцію до надмірної централізації останнього (надто свіжим залишається спо-

гад про радянське минуле). Сама можливість безперешкодного перетину кордонів провідних країн світу (що є однією з головних ознак глобалізації) буде достатньою для переважної більшості населення, що означатиме відчуття власної гідності та рівноправності з іншими країнами світу. Крім цього, небезпека втрати трудових ресурсів позитивним чином позначиться на ринку праці Україна та на підвищенні добробуту населення через серйозний тиск на роботодавців, які будуть змушені підтримати підвищення заробітних плат до середньоевропейського рівня.

Позитивними сигналами для ЄС та інших провідних геополітичних гравців виступають запровадження безвізового режиму з такими важливими країнами та регіонами, як Ізраїль та Спеціальний автономний район КНР Сянган. Таким чином, саме поєднання пануючої ідеї про одночасне створення зон вільної торгівлі з ЄС та окремими країнами СНД (Росія, Білорусь і Казахстан) з політикою конвергенції стандартів якості товарів і послуг, освітніх послуг, виробничого процесу тощо створює основу ефективної інтеграційної політики України в посткризовий період.

Висновки

Ураховуючи вищенаведене, необхідно зазначити, що успішність інтеграційної політики України в посткризовий період залежить від ефективного поєднання зусиль з одночасного створення зон вільної торгівлі з ЄС та окремими країнами СНД та конвергенцією стандартів основоположних інститутів суспільства. В даній статті розкрито основні першочергові напрями проведення конвергенції стандартів інститутів у контексті посткризової інтеграційної політики України:

- 1) конвергенція стандартів якості товарів і послуг;
- 2) досягнення багатосторонніх домовленостей щодо взаємного визнання освітніх і кваліфікаційних сертифікатів;

3) удосконалення запровадження елементів «електронного уряду» в Україні, в тому числі активне застосування біометричних паспортів;

4) підвищення інформатизації освітнього й виробничого процесу.

Перспективними для подальшого дослідження виступають економіко-математичні розрахунки загального обсягу інвестицій для здійснення конвергенції стандартів вищенаведених інститутів і визначення джерел покриття даних видатків.

Література

1. Глобальний конкурентний простір: Монографія / О.Г. Білорус та ін.; кер. авт. колективу і наук. ред. О.Г. Білорус. – К.: КНЕУ, 2007. – 680 с.

2. Лебедева В.К., Тарасевич В.Н. Закон усреднения, или золотой середины, и его применение в поисках стратегии развития Украины / В.К. Лебедева, В.Н. Тарасевич // Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований / Под ред. д-ра экон. наук. А.А. Гриценко. – Х.: Форт, 2008. – С. 52–64.

3. Павленко Ю.В. Глобальные институции и институциональная природа Украины / Ю.В. Павленко // Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований / Под ред. д-ра экон. наук. А.А. Гриценко. – Х.: Форт, 2008. – С. 256–263.

4. Павленко Ю.В. Традиционные украинские институциональная система и менталитет / Ю.В. Павленко // Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований / Под ред. д-ра экон. наук. А.А. Гриценко. – Х.: Форт, 2008. – С. 197–206.

О.В. БАЖЕНОВА,
к.е.н., Київський національний університет ім. Т. Шевченка,
І.С. ЧОРНОДІД,

к.е.н., Академія праці та соціальних відносин Федерації профспілок України

Аналіз наслідків впливу світової фінансово-економічної кризи на стан економічної безпеки України*

У статті проведено змістовний аналіз сучасного стану економічної безпеки України в контексті впливу світової фінансово-економічної кризи на її підсистеми.

В статье проведен анализ современного состояния экономической безопасности Украины в контексте влияния мирового финансово-экономического кризиса.

In the article the comprehensive analysis of the current state of Ukraine's economic security in the context of the global financial crisis impact on its subsystems is considered.

Початок світової фінансово-економічної кризи співпав із погіршенням умов для експортерів та зниженням світових цін, що пов'язано з послабленням економічної активності в розвинених країнах. Криза на фінансовому ринку призвела до дестабілізації банківських систем, світових фондових та валютних ринків. На межі банкрутства опинилися великі фінансові установи, що погіршило доступ до кредитних ресурсів.

За оцінкою експертів, втрати світової фінансової системи внаслідок фінансової кризи можуть становити \$2,8 трлн., а для стабілізації світової банківської системи необхідно \$1–2 трлн. [1]. Наслідком фінансової кризи стало послаблення торговельних відносин і скорочення інвестиційних потоків між країнами, зниження ділової активності й споживчого попиту, зростання безробіття.

Це негативно вплинуло на економіки країн СНД з відкритою банківською системою та експортерів. Тому фінансово-економічна криза значно вплинула і на економіку Украї-

ни, яка є експортером продукції металургійної галузі та позичальником на міжнародних фінансових ринках.

Незважаючи на ознаки покращення економічного розвитку в деяких країнах світу та заходи, що спрямовуються для економічної стабілізації, вітчизняна економіка перебуває у стані рецесії. Через погіршення умов світового економічного розвитку та низький внутрішній попит триває скорочення обсягів промислового виробництва, що, в свою чергу, призводить до скорочення робочих місць та впливає на розвиток фінансового сектору. Спостерігається також падіння темпів зростання кредитування економіки, пов'язане зі слабким попитом на кредитні ресурси.

За прогнозом МВФ, станом на жовтень 2009 року очікувалося, що рецесія в Україні буде достатньо глибокою (падіння зростання реального ВВП в 2009 році становитиме –14,0%, зростання рівня цін – 16,3%) [2, с. 81]. Однак реальні виявилися ще гіршими, ніж очікувалося, оскільки падіння зростання реального ВВП в 2009 році становило –15,1%, хоча все ж таки дещо уповільнилося зростання рівня цін – 15,9% [3, с. 86]. Порівняно з попереднім прогнозом станом на жовтень 2009 року прогноз основних макроекономічних показників покращився, наприклад прогноз темпу зростання реального ВВП в 2010 році покращився з 2,7 до 3,7% [3, с. 181]. У той же час баланс поточного рахунку погіршився з 0,2% від ВВП до –0,4%.

* Статтю підготовлено за підтримки Міністерства освіти і науки України в рамках виконання проекту «Комплексний підхід до моделювання та забезпечення економічної безпеки та управління ризиками в транзитивній економіці».